

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Anayasa Mahkemesi Başkanlığından:İKİNCİ BÖLÜM
KARAR

MUSTAFA TUNÇ BAŞVURUSU

Başvuru Numarası : 2021/2544

Karar Tarihi : 14/1/2025

Başkan : Basri BAĞCI
Üyeler : Engin YILDIRIM
Kenan YAŞAR
Ömer ÇINAR
Metin KIRATLI
Raportör : Zehra GAYRETLİ
Başvurucu : Mustafa TUNÇ
Vekili : Av. Abdurrahman AKINCI

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, idari para cezasının iptal edilmesi talebiyle yapılan başvuruda itiraz incelemesi yapan üst mahkemenin süre yönünden itirazı reddetmesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu, Adıyaman il merkezinde özel öğretim kursu işletmektedir. Adıyaman Valiliği İl Millî Eğitim Müdürlüğü tarafından yapılan denetim kapsamında başvurusunun işletmekte olduğu özel öğretim kursunda ilgili mevzuata aykırı birtakım uygulamalar yapıldığı tespit edilerek başvuru hakkında 8/2/2007 tarihli ve 5580 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu'nun 7. maddesi uyarınca 102.336 TL idari para cezası uygulanmıştır.

3. Başvurucu, idari para cezasının iptal edilmesi talebiyle başvuruda bulunmuştur. Adıyaman Sulh Ceza Hâkimliğince (Hâkimlik) yapılan incelemede diğerlerinin yanı sıra dosya kapsamındaki 10/8/2020 tarihli inceleme ve soruşturma raporuna atıf yapılarak talebin reddine karar verilmiştir. Buna göre gerekçeli kararda "özel öğretim kurumunun 1/12/2019-12/1/2020 tarihlerinde kursun açılışına esas Matematik 1,2,3,4,5 programları dışında mevzuata aykırı olarak fizik ve kimya bilim grubuna ait programı uyguladığının tespit edildiği, rapordaki tespitlerin dosyada yer alan 1/12/2019-12/1/2020 tarihli tutanaklar ile derslikte tespit edilen öğrenci ve öğretmen listeleri, öğrencilerin yazılı ifade tutanakları ile diğer belgelerin somut olayla uyumlu olduğu, ... usul ve yasaya aykırı bir durum bulunmadığı" belirtilmiştir.

4. Hâkimlik, ret kararının gerekçesinde kararın tebliğ edildiği tarihten itibaren yedi gün içinde karara karşı itiraz kanun yoluna müracaat edilebileceğini ifade etmiştir. Bunun üzerine başvuru vekili 11/12/2020 havale tarihli dilekçeyle karara itiraz etmiştir.

5. İtiraz dilekçesinde Hâkimliğin ret kararının tebliğ tarihi 11/12/2020 olarak beyan edilmiştir. Bununla birlikte bireysel başvuru formunun ekinde de yer verilen tebliğ evrakına göre ret kararının başvuru vekiline 12/12/2020 tarihinde tebliğ edildiği anlaşılmıştır.

6. İtiraz mercii olan Şanlıurfa 1. Sulh Ceza Hâkimliği 12/12/2020 tarihli kararla itirazı reddetmiştir. Kararda "*Adıyaman Sulh Ceza Hâkimliğinin ... tarih ve ... değişik iş sayılı kararında muteriz hakkında uygulanan idari para cezalarına Kabahatler Kanununda gösterilen süreler içerisinde itiraz etmediği*" şeklinde gerekçe yer almaktadır. Bununla birlikte başvuru hangisi hangi tarihten itibaren ve ne kadar sürede itirazda bulunması gerektiğine, buna rağmen bu süreye uymadığına ilişkin herhangi bir açıklama yoktur. Ayrıca kararda, başvuru yerine H.Y. itiraz eden olarak gösterilmiş ve bu kişi yönünden "*husumetin olmadığı*" gerekçesiyle itirazın reddine karar verildiği belirtilmiş; hüküm fıkrasında da H.Y. yönünden itirazın reddedildiği ifade edilmiştir.

7. Başvurucu, nihai kararı 23/12/2020 tarihinde öğrendikten sonra 6/1/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

8. Öte yandan başvuru, Hâkimliğin kararının 11/12/2020 tarihinde kendisine tebliğ edildiğini ve aynı tarihte karara itiraz ettiğini belirterek sürenin hesaplanmasında açıkça hata yapıldığı gerekçesiyle tavzih talebinde bulunmuştur. Talebi inceleyen Şanlıurfa 1. Sulh Ceza Hâkimliği ilgili kararın usul ve kanuna uygun olduğu, kesin olarak verildiği gerekçesiyle karar verilmesine yer olmadığına karar vermiştir.

9. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

10. Başvurucu; idari para cezasına karşı yaptığı başvurunun Hâkimlik tarafından reddedilmesine ilişkin karara süresinde itiraz ettiği hâlde itirazı değerlendiren üst mahkemenin süre aşımı olduğu gerekçesiyle itirazı reddettiğini, dahası bahsi geçen kararda itiraz eden olarak farklı bir kişinin isminin yer aldığını, dolayısıyla hakkaniyete uygun bir inceleme yapılmadığını belirterek mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

11. Başvuru, adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkı yönünden incelenmiştir.

12. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

13. Anayasa Mahkemesi *Özkan Şen* ([2. B.], B. No: 2012/791, 7/11/2013), *Cemile Akyıldız* ([2. B.], B. No: 2014/1382, 22/9/2016), *Ertuğrul Dalbaş* ([1. B.], B. No: 2014/7805, 25/10/2017), *Hasan İştin* ([2. B.], B. No: 2015/1950, 22/2/2018), *Nihal Uslukol* ([2. B.], B. No: 2016/73086, 25/9/2019) ve *Hüseyin Volkan Kurt* ([GK], B. No: 2019/42687, 8/3/2023)

kararlarında mahkemeye erişim hakkı kapsamında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu bağlamda mahkemeye erişim hakkı, bir uyumsuzluğu mahkeme önüne taşıyabilmek ve uyumsuzluğun etkili bir şekilde karara bağlanmasını isteyebilmek anlamına gelmektedir (Özkan Şen, § 52). Mahkeme kararlarının hukuka uygun olup olmadığına yönelik uyumsuzluğun çözülmesi için bir yargı makamı önüne taşınması *kanun yoluna* başvurma olarak nitelendirilmektedir. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınmış hak arama özgürlüğü, bir temel hak olmanın yanında diğer temel hak ve özgürlüklerden gereken şekilde yararlanılmayı ve bunların korunmasını sağlayan en etkili güvencelerden biridir. Adil yargılanma hakkı bir mahkeme kararına karşı üst yargı yollarına başvurabilmeyi güvence altına almamakla birlikte gerek suç isnadına bağlı yargılamalarda gerekse medeni hak ve yükümlülüklerle ilişkin yargılamalarda istinaf veya temyiz gibi kanun yollarına başvurma imkânı tanınmış ise bu kanun yolları yönünden de adil yargılanma hakkı kapsamındaki güvencelerin sağlanması gerekir (Hasan İştin, § 37).

14. Somut olayda Şanlıurfa 1. Sulh Ceza Hâkimliğinin 12/12/2020 tarihli kararında başvurusunun "*Adıyaman Sulh Ceza Hâkimliğinin ... tarih ve ... değişik iş sayılı kararında muteriz hakkında uygulanan idari para cezalarına Kabahatler Kanununda gösterilen süreler içerisinde itiraz etmediği*" gerekçesiyle itiraz talebinin süre yönünden reddi nedeniyle mahkemeye erişim hakkına yönelik bir müdahalede bulunulduğu görülmüştür.

15. Anılan müdahale, Anayasa'nın 13. maddesinde belirtilen koşulları yerine getirmedeği müddetçe Anayasa'nın 36. maddesinin ihlalini teşkil edecektir. Bu nedenle öncelikle başvurusunun mahkemeye erişim hakkına yapılan müdahalenin kanuni dayanağının bulunup bulunmadığının incelenmesi gerekir.

16. Temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılması rejimini düzenleyen Anayasa'nın 13. maddesinde hak ve özgürlüklerin ancak kanunla sınırlanabileceği temel bir ilke olarak benimsenmiştir (kanunilik şartına başka bağlamlarda dikkat çeken kararlar için bkz. *Sevim Akat Eşki* [1. B.], B. No: 2013/2187, 19/12/2013, § 36; *Tuğba Arslan* [GK], B. No: 2014/256, 25/6/2014, § 82; *Hayriye Özdemir* [2. B.], B. No: 2013/3434, 25/6/2015, §§ 56-61; *Halk Radyo ve Televizyon Yayıncılık A.Ş.* [GK], B. No: 2014/19270, 11/7/2019, § 35; *Hamit Yakut* [GK], B. No: 2014/6548, 10/6/2021, § 76; *Atilla Yazar ve diğerleri* [GK], B. No: 2016/1635, 5/7/2022, § 100).

17. Hak ve özgürlüklerin, bunlara yapılacak müdahalelerin ve sınırlandırmaların kanunla düzenlenmesi bu haklara ve özgürlüklere keyfi müdahaleyi engelleyen, hukuk güvenliğini sağlayan demokratik hukuk devletinin en önemli unsurlarından biridir (*Tahsin Erdoğan* [2. B.], B. No: 2012/1246, 6/2/2014, § 60).

18. Müdahalenin kanuna dayalı olması öncelikle şekli manada bir kanunun varlığını zorunlu kılar. Şekli manada kanun, Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) tarafından Anayasa'da belirtilen usule uygun olarak kanun adı altında çıkarılan düzenleyici yasama işlemidir. Hak ve özgürlüklere müdahale edilmesi ancak yasama organınca kanun adı altında çıkarılan düzenleyici işlemlerde müdahaleye imkân tanıyan bir hükmün bulunması şartına bağlıdır. TBMM tarafından çıkarılan şekli anlamda bir kanun hükmünün bulunmaması hakka yapılan müdahaleyi anayasal temelden yoksun bırakır (*Ali Hıdır Akyol ve diğerleri* [GK], B. No: 2015/17510, 18/10/2017, § 56; *Tuğba Arslan*, § 96; *Fikriye Aytın ve diğerleri* [1. B.], B. No: 2013/6154, 11/12/2014, § 34).

19. Kanunun varlığı kadar kanun metninin ve uygulamasının da bireylerin davranışlarının sonucunu öngörebileceği ölçüde hukuki belirlilik taşıması gerekir. Bir diğer ifadeyle kanunun niteliği de kanunilik koşulunun sağlanıp sağlanmadığının tespitinde önemlidir (*Necmiye Çiftçi ve diğerleri* [1. B.], B. No: 2013/1301, 30/12/2014, § 55). Müdahalenin kanuna dayalı olması iç hukukta müdahaleye ilişkin yeterince ulaşılabilir ve öngörülebilir kuralların bulunmasını gerektirmektedir (*Türkiye İş Bankası A.Ş.* [GK], B. No: 2014/6192, 12/11/2014, § 44).

20. Mahkemelerin yorumlarının ve uygulamalarının kanunun açık lafzıyla çeliştiği veya kanun metni dikkate alındığında bireyler tarafından öngörülmesinin mümkün olmadığı sonucuna ulaşıldığı hâllerde yapılan müdahalenin kanuni dayanağının bulunmadığı kanaatine varılması mümkündür (bazı farklılıklarla birlikte bkz. *Ziya Özden* [1. B.], B. No: 2016/67737, 19/11/2019, § 59; *Ramazan Atay* [1. B.], B. No: 2017/26048, 29/1/2020, § 29; *Wisam Sulaman Dawood Eaqadah* [GK], B. No: 2021/2831, 15/2/2023, § 81). Dolayısıyla kanunilik ölçütü açısından Anayasa Mahkemesince yapılması gereken, incelemeye konu kuralların yargı organlarınca yapılan yorumlarının kişilerce öngörülebilecek belirlilikte olup olmadığının veya kanunun açık lafzıyla çelişip çelişmediğinin tespit edilmesidir (bazı eklemelerle birlikte bkz. *Mehmet Demircioğlu* [GK], B. No: 2020/35797, 14/9/2023, § 33).

21. Somut olayda başvurunun idari para cezasının iptal edilmesi talebiyle Hâkimliğe yaptığı başvurunun reddedilmesine ilişkin kararda açık olarak kararın tebliğ edildiği tarihten itibaren yedi gün içinde karara karşı itiraz kanun yoluna müracaat edebileceği belirtilmiştir (bkz. § 4). Bireysel başvuru formunun ekinde yer verilen tebliğ evrakına göre kararın başvuru vekiline 12/12/2020 tarihinde tebliğ edildiği anlaşılmıştır. Bununla birlikte başvuru vekili 11/12/2020 tarihinde kararın tebliğ edildiğini beyan etmek suretiyle aynı tarihli dilekçe ile Hâkimlik kararına itiraz etmiştir. Bu itirazın ilgili kanunda öngörülen sürede yapıldığı açıkça görülmektedir. Dahası itiraz mercii olan Şanlıurfa 1. Sulh Ceza Hâkimliği, yaptığı incelemede "*Adıyaman Sulh Ceza Hâkimliğinin ... tarih ve ... değişik iş sayılı kararında muteriz hakkında uygulanan idari para cezalarına Kabahatler Kanununda gösterilen süreler içerisinde itiraz etmediği*" gerekçesiyle itirazı reddetmiştir (bkz. § 6). Ancak kararın gerekçesinden başvurunun Hâkimlik kararını hangi tarihte öğrendiği ve bu tarihten itibaren hangi sürede başvuru yapması gerekirken bu süreye uymadığı anlaşılamamıştır. Dahası kararda itiraz eden olarak başvuru yerine H.Y.nin isminin yazıldığı, hüküm fıkrasında bu kişi yönünden inceleme yapılmak suretiyle itirazın reddedildiği görülmüştür. Bu durumda itiraz mercii tarafından yapılan değerlendirmenin kanuni bir dayanağının bulunmadığı sonucuna varılmıştır.

22. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

23. Başvuru, idare hukukunun kapsamına giren bir konuda sulh ceza hâkimliğince inceleme yapılması nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini de ileri sürmüştür. Eldeki başvuruda mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine karar verildiğinden kararda varılan sonuç ve uygun görülen giderim gözetilerek başvurunun diğer şikâyetleri hakkında kabul edilebilirlik ve esas yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek olmadığına karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

24. Başvurucu, ihlalin tespiti ve yeniden yargılama yapılması talebinde bulunmuştur.

25. Başvuruda tespit edilen anayasal hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar ve zorunluluk bulunmaktadır. Anayasa'nın 148. ve 153. maddeleri ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. ve 66. maddeleri uyarınca ihlal kararının gönderildiği yargı mercilerinin yapması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatıp Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında belirtilen ilkelere ve gerekçelere uygun biçimde yürütülecek yargılama sonunda hak ihlalinin nedenlerini gidererek yeni bir karar vermektir (yeniden yargılama konusunda bkz. *Mehmet Doğan* [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; *Aligül Alkaya ve diğerleri (2)* [1. B.], B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; *Kadri Enis Berberoğlu (3)* [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

26. Öte yandan hak ihlali kararından Anayasa Mahkemesinin davanın sonucuyla ilgili olarak bir tutum sergilediği sonucu çıkarılmamalıdır. Anayasa Mahkemesince verilen hak ihlali kararı uyuşmazlığın sonuçlarından bağımsız olup davanın kabulüne, reddine ya da beraate veya mahkûmiyete karar verilmesi gerektiği anlamına gelmemektedir. Kural olarak yargılamanın her aşamasında olduğu gibi ihlalin sonuçlarını gidermek üzere yeniden yapılacak yargılama sonunda da delillerin dava ile ilişkisini kurma ve bunları değerlendirip sonuç çıkarma yetkisi ilgili mahkemelere aittir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Diğer ihlal iddialarının İNCELENMESİNE GEREK OLMADIĞINA,

D. Kararın bir örneğinin mahkemeye erişim hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Şanlıurfa 1. Sulh Ceza Hâkimliğine (2020/5415 D.İş) iletilmek üzere Adıyaman Sulh Ceza Hâkimliğine (2020/4321 D.İş) GÖNDERİLMESİNE,

E. 487,60 TL harç ve 30.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 30.487,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvurunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 14/1/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.